

Magyar Helsinki Bizottság

JELENTÉS A MAGYAR HELSINKI BIZOTTSÁG 2015. OKTÓBER 2-I LÁTOGATÁSÁRÓL A BEVÁNDORLÁSI ÉS ÁLLAMPOLGÁRSÁGI HIVATAL RÖSZKEI TRANZITZÓNÁJÁBAN

A Magyar Helsinki Bizottság emberi jogi megfigyelő látogatást tett 2015. október 2-án a Bevándorlási és Állampolgársági Hivatal rözkei tranzitzonejában. A látogatáson a Bizottság munkatársai, Bakonyi Anikó, dr. Kirs Eszter és dr. Somogyvári Zoltán vettek részt.

A látogatás elsődleges célja annak vizsgálata volt, hogy a határzár és a tranzitzone 2015. szeptember 15-i kialakítása óta hogyan férnek hozzá a Magyarországon menedéket kérők Magyarország területéhez és a menedékjogi eljáráshoz. A Bizottság munkatársai emellett vizsgálták a tranzitzoneán fogva tartott menedékkérők őrizetének körülményeit.

A látogatás során a Bevándorlási és Állampolgársági Hivatal munkatársai a látogatás során készségesen együttműködtek a Bizottság munkatársaival, amit ezúton is köszönünk.

1. Általános megállapítások

A rözkei tranzitzoneán keresztül rendkívül kevés ember próbál meg Magyarországon menedéket kérni. A látogatásunk előtti napokban átlagosan 15 személynél kevesebben érkeztek, míg a látogatásunk napján senki sem próbálta meg menedékkérelmét a tranzitzone Szerbia felé nyíló ajtaján keresztül jelezni. Mindössze két bangladesi állampolgárt tartottak itt fogva, akiknek a menekültügyi eljárása látogatásunk idején még folyamatban volt.

A Bevándorlási és Állampolgársági Hivatal helyszínen lévő ügyintézői szerint a tranzitzone nem Magyarország területe, az ott tartózkodó menedékkérők pedig nincsenek fogvatartva, hiszen Szerbia felé bármikor elhagyhatják a tranzitzoneát. A Bizottság munkatársai ismertették a helyszínen álláspontjukat, mely szerint világos, hogy a tranzitzone Magyarország területén van, így az ott fogva tartott személyek is magyar joghatóság alatt tartózkodnak ott. Ezt a jogértelmezést támasztja alá a strasbourgi székhelyű Emberi Jogok Európai Bíróságának *Amuur kontra Franciaország* (19776/92. sz. kérelem, 1996. június 25-i ítélet, 48. §) ügyben hozott ítélete is, amely kimondta, hogy önmagában az a tény, hogy az illető személy önként elhagyhatná a menedékkérelmet elbíráló országban található tranzitzone területét, még nem zárja ki a fogvatartás tényének megállapítását. A tranzitzoneában a menedékkérőkkel szemben intézkedő rendőrök, a tranzitzoneában dolgozó Bevándorlási és Állampolgársági Hivatali ügyintézők által lefolytatott menekültügyi eljárási cselekmények, továbbá a számos magyar rendőr és katona hivatalos jelenléte nem hagy kétséget afelől, hogy a menedékkérők Magyarország területén vannak, magyar joghatóság alatt.

A menedékkérők többségét – szemben a Hivatal által különleges bánásmódot igénylő személyeknek minősített kisgyermekes menedékkérő családokkal – nem szállítják el nyitott befogadó állomásra, és a látogatásunk során ott tartózkodó személyeket nem engedték ki, tehát fogva voltak. A konténerük előtt egyetlen szűk, kb. 1,5 méter széles és 10 méter hosszú „udvaron” sétálhatnak, amely rácsokkal van elkerítve a tranzitzone többi részétől. A Hivatal szerint a menedékkérők Szerbia felé elhagyhatják a tranzitzoneát, ez azonban azért is jogszerűtlen, mert a menedékkérőket nem adják át hivatalosan Szerbiának, hanem mindössze kiléptetik (átkísérik) őket a tranzitzone kapuján az egyébként szintén magyar joghatóság alatt álló területre. Azzal, hogy 2015. szeptember 15-én a Hivatal munkatársai ételt osztottak a tranzitzone előtt várakozó menedéket kérni vágyó tömegnek, a Hivatal saját eljárása is megerősítette, hogy a tranzitzone előtti terület szintén magyar joghatóság alatt álló terület.

A Bizottság álláspontja szerint a látogatás napján a helyszínen lévő bangladesi menedékkérők kb. két hete tartó fogvatartása jogszerűtlen, hiszen a fogvatartásukat nem rendelte el semmilyen hatóság, és annak bírói felülvizsgálatára sincs mód. Ahogy az Amuur ügyben is kifejtette a strasbourgi emberi jogi bíróság, a tranzitzoneában való fogvatartás felveti az Emberi Jogok Európai Egyezménye 5. cikke alkalmazásának kérdését, és ebből következően mindazon emberi jogi és eljárási jogi garanciáknak kell érvényesülniük, amelyeket a fogvatartott személyek vonatkozásában az Emberi Jogok Európai Egyezménye, valamint a magyar jogszabályok előírnak.

A rözkei tranzitpontra feltűnően sok rendőr és katona látott el szolgálatot. A rendőrök közül sokan teljesen felfegyverezve, míg a katonák közül többen nagyméretű fegyverekkel a kezükben álltak. A Bizottság álláspontja szerint a helyszínen tartózkodó fegyveres szolgálatot ellátó személyek jelenléte egyrészt elrettentő és megfélemlítő hatást kelt, másrészt túlzónak hat tekintettel arra, hogy rendkívül kevesen kísérik meg a tranzitzoneán keresztül benyújtani a menedékkérelmüket.

2. A menekültügyi eljárásához való hozzáférés

A Hivatal munkatársai arról tájékoztatták a Bizottság megfigyelőit, hogy a tranzitóna egyetlen ajtaján keresztül kopogtató menedékkérőkkel kapcsolatban először a rendőrség intézkedik, lefényképezik őket és ujjlenyomatot vesznek a menedékkérőktől. A 18 évnél fiatalabb gyermekkel érkező menedékkérő családok esetén a BAH nem tart meghallgatást a helyszínen, hanem őket továbbküldik egy befogadó állomásra, eddig többnyire Vámoszabadiba. A fiatal gyermekkel érkező családok menedékkérőket ugyanis a Hivatal ügyintézői eleve különleges bánásmódot igénylő személyeknek tartják, akiket a Met. 71/A. § (7) bekezdésének megfelelően nem tartanak fogva a tranzitónában.

Azokat a menedékkérőket azonban, akik nem kiskorú gyermekkel érkeznek – így az egyedülálló menedékkérőket is – a rendőrségi regisztráció után a BAH ügyintézői a tranzitónában a menekültügyi eljárás során meghallgatják, és néhány órán belül döntést is hoznak az ügyükben. A döntés kivétel nélkül az – mivel a menedékkérők vitathatatlanul Szerbia felől léptek be Magyarország területére –, hogy a BAH elfogadhatatlannak nyilvánítja a menedékkérelmet arra való hivatkozással, hogy Szerbia biztonságos harmadik ország a számukra, és kiutasítja őket az Európai Unió területéről. A Hivatal munkatársai elmondták, hogy nem érzik magukat kompetensnek arra, hogy az egyedülálló személyek esetében megállapítsák, hogy pl. egészségügyi ok miatt különleges bánásmódot igénylő személynek minősülnek-e, amely alapján egy nyílt befogadó állomásra szállíthatnák őket. A Hivatal munkatársai arról tájékoztatták a Bizottság megfigyelőit, hogy a tranzitóna működésének első napjaiban még volt olyan egyedülálló személy, akit különleges bánásmódot igénylő személynek véltek, és akinek egy nyílt befogadó állomásra való szállításáról gondoskodtak. Elmondásuk szerint az első néhány nap után azonban már egyetlen esetben sem fordult elő, hogy egy egyedülálló személyről megállapították volna, hogy különleges bánásmódot igényel. Ezért ettől kezdve az egyedülálló személyek menedékkérelmét elutasították és őket az Európai Unió területéről kiutasították.

- ***A Helsinki Bizottság javasolja, hogy a Hivatal hagyjon fel jogellenes, garanciákat nélkülöző fogvatartási gyakorlatával a tranzitónákban, és gondoskodjon a menedékkérők nyílt befogadó állomásra való szállításáról.***
- ***A Helsinki Bizottság javasolja, hogy a tranzitónákban a sérülékenységre, illetve különleges bánásmód iránti igény felismerésére kellően képzett ügyintézőket alkalmazzon a Hivatal annak érdekében, hogy minden egyes menedékkérő meghallgatása során azonosítani tudják azokat a körülményeket, amelyek alapján egy menedékkérő különleges bánásmódot igénylő személynek minősül.***
- ***A Bizottság javasolja továbbá, hogy az átdolgozott Befogadási Irányelv (2013/33/EU irányelv) 21. és 22. cikke szerint dolgozzon ki a Hivatal a jogalkotóval és szakértő civil szervezetekkel közösen a sérülékeny kérelmezők időszerű beazonosítására alkalmas eljárásokat és módszereket.***

3. Általános fogvatartási körülmények, mozgástér, ellátás

3.1. Fogvatartási körülmények

A tranzitónában tartózkodó két bangladesi menedékkérőt egy kb. 15m²-es konténerben tartották fogva látogatásunk napján, amelybe öt ágy volt beszáfolva. Mivel az ágyak csökkentik a mozgástérrel, az egy főre jutó mozgástér kb. 1-2 négyzetméter volt a konténerben. Bár a magyar jogban nincs külön szabály a tranzitónában végrehajtott fogvatartásra vonatkozóan, arra tekintettel, hogy menedékkérőkről van szó, álláspontunk szerint minimum a menekültügyi őrizet végrehajtására irányadó szabályokat, valamint a CPT általános sztenderdjeit szükséges tiszteletben tartani. Ez a menedékkérelről szóló törvény 301/2007 (XI. 9.) végrehajtási rendelete 36/D. § (1) a) pontja szerint „fejenként lehetőség szerint legalább 15 m³ légtér és 5 m² mozgástér”

A Helsinki Bizottság javasolja, hogy a Hivatal gondoskodjon arról, hogy amennyiben nem tudja elszállítani a menedékkérőket az érkezésük napján egy nyílt befogadó állomásra, ne zsúfolt konténerben helyezze el a menedékkérőket.

3.2. Élelmezés

A Hivatal jelen lévő munkatársai elmondták, hogy a tranzitónában akkor adnak meleg ételt, ha valaki három napnál többet tartózkodik ott. Álláspontunk szerint az emberhez méltó fogvatartási körülményeknek előfeltétele, hogy már rögtön az első napon biztosítsák az őrizetben lévő személyeknek a meleg ételt – különösen a tranzitónában, ahol még arra sincsen lehetősége a menedékkérőknek, hogy saját költségükön egészítsék ki az étkezésüket.

- ***A Helsinki Bizottság javasolja, hogy a Hivatal tegye lehetővé, hogy a menedékkérők már rögtön az első napon kapjanak meleg ételt a tranzitónában, függetlenül attól, hogy továbbszállítják-e őket még aznap, vagy sem.***

3.3. Orvosi ellátás

A tranzit zónában az orvosi ellátást a Honvédség állományába tartozó orvosok biztosítják. A helyszínen a Bizottság munkatársai meggyőződtek arról, hogy felkészült szakemberek és elegendő gyógyszer várja a betegen érkező menedékkérőket, akikben egyedül az orvosok terepszínű öltözete kelthet némi félelmet. Az orvosi vizsgálat során a menedékkérőknek adott esetben le is kell venniük ruháikat, és amennyiben ez egy katonai ruhát viselő személy jelenlétében történik, az visszahozhatja a menedékkérők által a háborús országaikban elszenvedett traumáikat.

- ***A Helsinki Bizottság javasolja, hogy a Hivatal tegye lehetővé, hogy a menekültügyi eljárás során a menedékkérőket ne katonai ruhás orvosok vizsgálják meg, hanem civil ruhában dolgozó orvosok.***

3.4. Pszicho-szociális segítségnyújtás

A szociális segítségnyújtást a Magyar Vöröskereszt egyenruhájában dolgozó munkatársa látná el, ám a helyszínen tétlen volt, hiszen a Bizottság látogatásának napján a két bangladesi menedékkérőn kívül nem tartózkodott más a tranzit zónában. A tranzit zóna szükségessége álláspontunk szerint indokolja, hogy amennyiben itt tartanak fogva kérelmezőket, akkor pszicho-szociális segítségnyújtásban is jártas szakemberek foglalkozzanak a kérelmezőkkel.

- ***A Helsinki Bizottság javasolja, hogy a Hivatal biztosítsa, hogy a menedékkérőket szakszerű pszichés segítségnyújtásban részesítsék a tranzit zónában való teljes tartózkodásuk időtartama alatt.***

3.5. Tájékoztatás, jogi segítségnyújtás

A tranzit zóna területén a tolmácsolást a Hivatal munkatársainak elmondása szerint általában távtolmácsolással oldják meg, amennyiben a kérelmező nem beszél angolul. Amennyiben jelentős számú menedékkérő érkezik a Hivatal hív a tranzit zónába tolmácsot, ám erre eddig csak szeptemberben volt szükség.

A helyszínen lévő menedékkérők az ügyükről szóló tájékoztatást a Hivatal munkatársaitól, illetve a bíróságtól megkapták. A látogatás napján a helyszínen a tolmács nem állt rendelkezésre, a Bizottság munkatársai telefonos tolmácsolás segítségével tudtak a jelen lévő menedékkérőkkel beszélni, ám ennek láttán az egyik rendőr emelt hangon közölte a Bizottság megfigyelőivel, hogy véleménye szerint a két bangladesi menedékkérőnek nincsen joga arra, hogy telefonon keresztül bárkivel kommunikáljon. A Bizottság megfigyelői tájékoztatták a rendőrt, hogy ehhez joguk van, ám a rendőr kitartott véleménye mellett, s közölte a megfigyelőkkel, hogy tudomása szerint a két menedékkérő részt vett a 2015. szeptember 16-i röszkei régi határátkelőhelyen történt zavargásokban. A Bizottság munkatársai tájékoztatták a rendőrt, hogy a két menedékkérő nem vehetett részt a zavargásokban, mivel szeptember 15. óta a tranzit zónában vannak, ezért a rendőr felhagyott azzal, hogy megakadályozza a menedékkérők jogi tájékoztatáshoz és a Bizottság munkatársainak a jogi tájékoztatás nyújtásához való jogának érvényesülését.

- ***A Helsinki Bizottság azt javasolja, hogy a Hivatal és a rendőrség naprakész információval tájékoztassa minden munkatársát a tranzit zónában fogvatartott menedékkérőkkel kapcsolatban annak érdekében, hogy a hatóság és a rendőrség munkatársai a félretájékoztatásuk következtében ne részesítsék hátrányos bánásmódban a menedékkérőket.***

A tranzit zónában tartózkodó menedékkérők nem férnek hozzá ingyenes jogi tanácsadáshoz illetve képviselőhöz, ami mind a befogadó állomásokon, mind az őrzött szállásokon – ha nem is állami, hanem civil szervezeti háttérrel – biztosított.

- ***Javasoljuk, hogy a BÁH a tranzit zónában is tegye elérhetővé a jogi tanácsadást a menedékkérőknek.***

Budapest, 2015. november 2.

Tisztelettel:

dr. Pardavi Márta
társelnök
Magyar Helsinki Bizottság